

माई नगरपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड : ६

संख्या : २

प्रमाणित मिति : २०८० वैशाख २६

भाग २

माई नगरपालिकाको सार्वजनिक जग्गा संरक्षण तथा उपयोग सम्बन्धी कार्यविधि २०८०

माई नगरपालिका, इलाम

माई नगरपालिका

माई नगरपालिकाको सार्वजनिक जग्गा संरक्षण तथा उपयोग सम्बन्धी कार्यविधि २०८०

कार्यपालिकामा पेश भएको मिति: २०८०/०१/२५

कार्यपालिकाबाट स्वीकृत मिति: २०८०/०१/२५

प्रमाणित मिति: २०८०/०१/२६

प्रस्तावना

माई नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका सार्वजनिक ऐलानी तथा पर्ति तथा सडक किनाराका जग्गाहरूको उचित संरक्षण गरी सोको प्रभावकारी र वैज्ञानिक उपयोगबाट नगरपालिकाको आय समेत वृद्धि गर्ने अभिप्रायले नगरपालिकाको महत्वपूर्ण स्रोतको रूपमा रहेको सार्वजनिक जग्गाको उपयोग, संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने विषयमा यो कार्यविधिलाई मार्गदर्शक तुल्याउदै यस्तो कानूनको अभावमा सार्वजनिक जमिनको अनियन्त्रित र अव्यवस्थित प्रयोग सडक लगायतका सार्वजनिक जग्गा अतिक्रमण जस्ता कार्यहरूमा नियन्त्रण तथा नियम विपरित कार्य गर्ने जो सुकैलाई आवश्यक कानूनी कारवाहीको दायरामा ल्याउन शहरी सौन्दर्यता प्रवर्द्धनलाई व्यवस्थित तुल्याउदै सार्वजनिक ऐलानी तथा पर्ति तथा सडक किनाराका जग्गाहरूको उचित संरक्षण गर्न वाञ्छनीय भएकोले माई नगरपालिकाको प्रशासकीय कार्यविधि व्यवस्थित गर्ने ऐन २०७४ को दफा ४ बमोजिम माई नगर कार्यपालिकाबाट यो कार्यविधि जारी गरिएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

- यो कार्यविधिको नाम सार्वजनिक जग्गा संरक्षण तथा उपयोग सम्बन्धी कार्यविधि २०८० रहेको छ ।
- यो कार्यविधि कार्यपालिकाले स्वीकृत गरेको मिति देखि लागु हुनेछ ।

२. परिभाषा विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा

- क) " सार्वजनिक जग्गा" भन्नाले नेपाल सरकारको स्वामित्वमा भई हाल स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ बमोजिम नगरपालिकाको रेखदेख र संरक्षणमा रहेका सार्वजनिक प्रकृतिका जग्गाहरू सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले सडक क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने सडक किनाराका जग्गा समेतलाई जनाउनेछ ।
- ख) " संरक्षण " भन्नाले नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका सम्पूर्ण सार्वजनिक जग्गाहरूको अभिलेख, त्यसमा नगरपालिकाको नियन्त्रण एव त्यस्ता जग्गाको उचित संरक्षण तथा उपयोग र सडक लगायत सार्वजनिक सम्पत्तिको संरक्षण समेत लाइ जनाउनेछ ।
- ग) " प्रमुख" भन्नाले माई नगरपालिकाको नगर प्रमुखलाई सम्झनु पर्दछ ।
- घ) " उपप्रमुख" भन्नाले माई नगरपालिकाको नगर उपप्रमुखलाई सम्झनु पर्दछ ।
- ङ) " वडाध्यक्ष" भन्नाले माई नगरपालिकाको सबै वडाध्यक्षलाई सम्झनु पर्दछ ।
- च) " प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत" भन्नाले माई नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई सम्झनु पर्दछ ।
- छ) " शाखा" भन्नाले माई नगरपालिकाको राजश्व शाखा सम्झनु पर्छ ।
- ज) " नगरसभा " भन्नाले संविधानको धारा २२३ को उपधारा १ बमोजिम माई नगरपालिको नगर सभालाई सम्झनु पर्दछ ।
- झ) " पदाधिकारी " भन्नाले नगर कार्यपालिकाको प्रमुख , उपप्रमुख , वडा अध्यक्ष , तथा कार्यपालिकाका अन्य सदस्यलाई
- ञ) " कार्यपालिका" भन्नाले माई नगरकार्यपालिका सम्झनु पर्दछ ।

- ट) " निजी क्षेत्र " भन्नाले सार्वजनिक जग्गामा आवश्यक संरचना निर्माण गरी व्यवसायिक प्रयोजनका लागि उपयोग गर्न चाहने नियमानुसारको निकायमा दर्ता गरेको व्यक्ति/फर्म/संस्थालाई सम्झनु पर्दछ ।
- ठ) " उपभोक्ता समिति " भन्नाले माई नगरपालिकाक्षेत्रभित्र सार्वजनिक निर्माणका लागि नियमानुसार गठन भएका उपभोक्ता समिति सम्झनुपर्छ ।
- ड) " अन्य संस्था " भन्नाले नेपाल सरकार, निजी क्षेत्र नगरपालिका, गाउँपालिका गैर सरकारी संस्था , शिक्षण संस्था, वा यस्तै अन्य संस्था सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले टोल विकास संस्थालाई समेत जनाउनेछ ।
- ढ) "सार्वजनिक निर्माण " भन्नाले माई नगरपालिका क्षेत्रभित्र निर्माण गरिएका सडक, पुल, पुलेसो, कल्भर्ट, सार्वजनिक उद्धान पार्क, पोखरी, भूटावर, मठ, मन्दिर, चर्च, गुम्मा, मस्जिद लगायतका सार्वजनिक हित र सरोकारका निर्माण सम्झनु पर्नेछ ।

३. सार्वजनिक ऐलानी/पति जग्गाको विवरण संकलन गर्ने

- माई नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका सार्वजनिक जग्गाहरूको लगत तयार गरी सोको अभिलेख राख्ने दायित्व वडा र नगरपालिकाको हुनेछ ।
- माई नगरपालिकाको राजश्व शाखाले उल्लेखित जग्गाहरूको व्यवस्थित अभिलेख तयार गरी राख्नुपर्नेछ ।

४. सार्वजनिक जग्गा संरक्षण समिति

(१) सार्वजनिक जग्गाहरूको एकिकृत अभिलेख राखी त्यस्ता जग्गाहरूको उपयोग एवं संरक्षण गराउने प्रयोजनका लागि देहाय बमोजिमको एक नगरस्तरीय समिति रहनेछ ।

● क. नगर प्रमुख	संयोजक
● ख. नगर उपप्रमुख	सदस्य
● ग. वडाध्यक्ष सबै	सदस्य
● घ. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
● ङ. राजश्व शाखा प्रमुख	सदस्य सचिव

(२) समितिको बैठकमा आवश्यकता अनुसार राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरू, सम्बन्धित बजार व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारी तथा टोल विकास संस्थाका पदाधिकारी वा अन्य व्यक्तिलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ तर सार्वजनिक जग्गा रहेको वडाको वडाध्यक्षलाई अनिवार्य उपस्थित गराउनुपर्नेछ ।

(३) सार्वजनिक जग्गा संरक्षण समितिले सार्वजनिक जग्गाको उपयोग एवं संरक्षण गर्दा जग्गाको विद्यमान संरचना बनोट नबिग्रिने गरी सो को संरक्षण गर्ने उदेश्यका साथ उपयोग गर्ने निर्णय गर्न सक्नेछ ।

५. सार्वजनिक जग्गा उपयोग गर्न सकिने क्षेत्रहरू : १. यस नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका सार्वजनिक जग्गाहरूको अवस्था विश्लेषणका साथै कुनै पनि हानी नोक्सानी नहुने र जग्गाको स्वरूपमा खासै परिवर्तन नहुने गरी उक्त जग्गालाई नगरपालिकाको आय वृद्धि हुने गरी देहाय बमोजिम संरक्षण र उपयोग गरिनेछ ।

क) राजमार्गको निश्चित सीमानाभित्र रहेका सार्वजनिक जग्गाहरूलाई कुनै पनि व्यवसायिक प्रयोजनका लागि उपयोगको योजना बनाउन पाइने छैन ।

ख) वन क्षेत्रमा रहेको सार्वजनिक जग्गामा अनुमति विना कुनै संरचना बनाउने उदेश्यले उपयोग गरिने छैन ।

- ग) कुनै पनि सार्वजनिक संरचना तथा प्राकृतिक स्रोत र साधनको सम्भावना नभएका र हाल कुनै पनि हिसाबले प्रयोगमा नआएका सार्वजनिक जग्गाहरूलाई नगरपालिकाको हितमा प्रयोग गर्ने ।
- घ) सार्वजनिक जग्गा सँग सीमाना जोडीएको नीजि क्षेत्रको कनै उद्योग व्यवसायले उक्त सार्वजनिक जग्गाको उचित संरक्षण, रेखदेख, शहरी सौन्दर्यता वृदी र उक्त जग्गाको सुधार गरी नगरपालिकाको आयमा अभिवृदी हुनेगरी निश्चित रकम उपलब्ध गराउने शर्तमा प्रयोग गर्न दिन सकिने ।
- ङ) निजी क्षेत्रका तर्फबाट पूर्ण रुपले सोही क्षेत्रको लगानीमा सार्वजनिक जग्गाको स्वरुपमा कुनै परिवर्तन नहुने गरी पार्क, उद्धान वा पर्यटकीय क्षेत्रका रुपमा विकास गरी नगरपालिकाको आयमा अभिवृदी गर्नका लागि दिन सकिने ।
- च) यसरी नीजिक्षेत्रलाई उक्त सार्वजनिक जग्गा प्रयोग गर्न दिदाँ स्वामित्व हस्तान्तरण हुने गरी दिन पाइने छैन ।
- छ) नगरपालिकाको समग्र हित हुने खालका अन्य कार्यहरूमा यस क्षेत्रका सार्वजनिक जग्गाहरूको प्रयोग गर्न सकिने ।
६. सार्वजनिक जग्गा उपयोग गर्ने प्रकृया
- (१) यस कार्यविधिको बुँदा नं ३ बमोजिम पहिचान भएका सार्वजनिक जग्गाहरूलाई देहाय बमोजिम प्रयोगमा ल्याइनेछ ।
- क) नगरपालिकाले आफ्नो लगानीमा उक्त जग्गामा संरचना निर्माण एवं सुधार गर्न सक्ने ।
- ख) सार्वजनिक जग्गाको विद्यमान संरचना भत्केको वा संरक्षण गर्नुपर्ने भएमा सो को संरक्षण गरी प्रयोग गर्न सक्ने
- ग) सार्वजनिक जग्गामा नगरपालिकाको लगानीमा निर्माण भएका संरचनाहरू भाडामा लगाई आय अभिवृदी गर्ने
- घ) नीजि क्षेत्रलाई अन्य व्यापारिक प्रयोजन नभई पर्यटकीय संरचना निर्माण जस्तै पार्क, उद्धान, निर्माण गरी पर्यटकहरूलाई आकर्षित गर्ने उदेश्यका साथ प्रोत्साहन गर्ने ।
७. सार्वजनिक जग्गा उपयोगमा ल्याउनका लागि आवश्यक प्रकृया
- (१) सार्वजनिक जग्गा उपयोगमा ल्याउनका लागि देहायका प्रकृया पुरा गर्नुपर्नेछ ।
- क) दफा ४ बमोजिमको समितिको सिफारिसमा माई नगरपालिकाको राजश्व परामर्श समिति तथा कार्यपालिका बैठकबाट सार्वजनिक जग्गा उपयोगमा ल्याउने निर्णय भएको हुनुपर्नेछ ।
- ख) सार्वजनिक जग्गाको प्रयोग निश्चित संरचना निर्माण सहित नगरपालिकाको तर्फबाट प्रयोग गरिने हो वा जग्गाको स्वरुप परिवर्तन नहुने गरी निजी क्षेत्रलाई प्रदान गरिने हो सो बारे यकिन भएको हुनुपर्नेछ ।
- ग) सार्वजनिक जग्गाको उपयोगबाट नगरपालिकालाई हुनसक्ने लाभ लागत विश्लेषण सहित सार्वजनिक जग्गा संरक्षण समितिले निर्णय सहित सिफारिस गरेको हुनुपर्नेछ ।
- घ) नगर कार्यपालिकाबाट निर्णय भए पश्चात नगरपालिका स्वयंले उपयोग गर्ने भए सोही बमोजिम एवं निजी क्षेत्र, संस्था वा व्यक्तिलाई दिने भए नियमानुसारको प्रकृया पुरा गरेर सम्झौता गरी एकपटकमा बढीमा दुईवर्षसम्मका लागि उपयोग गर्न दिन सकिनेछ ।
- ङ) निजी क्षेत्रको प्रस्ताव स्वीकृत गरिएको हो भने सो क्षेत्रका तर्फबाट नगरपालिकालाई वार्षिक प्राप्त हुने रकम बारे स्पष्ट
- च) सार्वजनिक जग्गाको संरक्षण र सुधार सहित सामान्य संरचना निर्माण गरि नगरपालिकालाई वार्षिक दस्तुर बुझाउने गरि नगरपालिकाले कुनै व्यक्ति, संस्था लाई दिन सक्ने

- छ) नगरपालिकालाई वार्षिक रुपमा बुझाउनु पर्ने रकम एकमुष्ट बुझाएमा कुल बुझाउनु पर्ने रकमको १० प्रतिशतसम्म छुट दिन सकिनेछ भने एकमुष्ट रकम नबुझाई किस्ता बन्दीमा रकम बुझाउने हो भने १ बर्ष म्याद भएको बाणिज्य बैंकको कार्य सम्पादन जमानत पेश गर्नुपर्ने छ ।
- ज) अन्य आवश्यक शर्तहरू राखी सम्बन्धित पक्ष संग सम्झौता गरि कार्य पक्रिया अगाडी बढाउन सकिने छ ।

८. कुनै विवाद भएमा नगरपालिकाको निर्णय अन्तिम हुने : (१) सार्वजनिक जग्गा संरक्षण र उपयोगका सम्बन्धमा कुनै विवाद भएमा नगरपालिकाको निर्णय अन्तिम हुने छ ।
९. सम्झौता पुनरावलोकन गरिने : (१) यस कार्यविधि बमोजिम गरिएको सम्झौता प्रत्येक २ वर्षमा पुनरावलोकन गरिनेछ । यसरी गरिने पुनरावलोकनका क्रममा लाभ लागत विश्लेषण गरि सम्झौतामा दुवै पक्षको सहमतिमा आवश्यक बुंदाहरू थप घट गर्न सकिनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम पुनरावलोकनका लागि सार्वजनिक जग्गा संरक्षण समितिले अध्ययन गरि समसामयिक रुपमा सम्झौता गर्नुपर्ने हेरफेर सम्बन्धमा नगरपालिका समक्ष सिफारिस गर्ने।
- (३) उपदफा (१) बमोजिम बजारको अवस्था विश्लेषण गरि बार्षिक रुपमा बुझाउन सहमति भएको रकमका सन्दर्भमा दुवै पक्ष सहमत भइ १० प्रतिशत रकम थप गर्न नगरपालिकामा सिफारिस गर्ने।
१०. सम्झौताका शर्तहरू उल्लंघन भएमा सम्झौता तोड्न सकिने : (१) सार्वजनिक जग्गा उपयोगक लागि भएको सम्झौताका शर्तहरूको पूर्ण पालना गर्नुपर्ने छ शर्तहरूको पालना नगरिएको खण्डमा तत्काल सम्झौता रद्द गरि यसबाट भएको हानि नोक्सानी समेत दोस्रो पक्ष संग असुल उपर गरिनेछ ।
- (२) कुनै व्यक्ति वा संस्थाले नगरपालिका संग सम्झौता गरि लिएको जग्गा अन्य कुनै व्यक्ति वा संस्थालाई हक हस्तान्तरण गर्न पाउने छैन कसैले यस विपरित अन्य कुनै व्यक्ति वा संस्थालाई हक हस्तान्तरण गरेको वा बिक्रि गरेको जानकारीमा आएमा निजसंग गरिएको सम्झौता स्वतः खारेज हुनेछ ।
- (३) यस कार्यविधि बमोजिम लिइएको जग्गाजुन प्रयोजनका लागि र जति क्षेत्रफलमा निश्चित संरचना बनाउने गरि सम्झौता गर्दाका बखत भनिएको छसोहि प्रयोजन र क्षेत्रफलमा मात्र निर्धारित संरचना बनाउन पाइने छ । कसैले सम्झौता विपरित आफुले लिएको भन्दा बढी जग्गा उपभोग गरेको वा जग्गा मिचेको पाइएमा निजसंग गरिएको सम्झौता रद्द गरि बनाईएको संरचना भत्काईनेछ र सो भत्काउदा लाग्ने रकम समेत सोहि व्यक्ति वा संस्था बाट असुल उपर गरिनेछ।
११. अनुगमन र प्रतिवेदन : (१) सम्झौता बमोजिम दोस्रो पक्षबाट हुने काम कारबाही सम्बन्धमा नगरपालिका तर्फबाट नियमित र आवश्यकता अनुसार आकष्मिक अनुगमन गरिनेछ ।
- (२) दोस्रो पक्षले प्रत्येक बर्ष गरेका कामहरू, प्राप्त उपलब्धि एवं आई परेका समस्या र समाधानको उपाय सहितको प्रतिवेदन राजस्व शाखाले नगरपालिकामा पेश गर्नुपर्ने छ ।
१२. दण्ड सजाय र जरिवाना : (१) यस कार्यविधि विपरित कसैले नगरपालिकाबाट अनुमति नलिइ सार्वजनिक जग्गा प्रयोग गरेको पाइएमा त्यस्तो व्यक्ति वा संस्थालाई नगरपालिकाले लिखित सूचना दिइ नियमानुसारको प्रक्रियामा आवद्ध हुन लेख्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम लिखित सूचना दिंदा समेत सम्बन्धित व्यक्तिले अटेर गरेमा वा नियमानुसारको प्रक्रियामा आवद्ध हुन नआएमा नगरपालिकाले निजले बनाएको संरचना भत्काउन सक्नेछ ।

१३. साबिकमा भएका कार्यहरु यसै बमोजिम भएको मानिने : (१) यो कार्यविधि जारी हुनुभन्दा अघि माई नगरपालिकाको तर्फबाट सार्वजनिक जग्गाको संरक्षण एवं उपयोग गर्ने प्रयोजनका लागि भएका विभिन्न निर्णय एवं सो बमोजिम नगरपालिका तर्फबाट आवश्यक संरचना निर्माण गरि वा निजि क्षेत्रलाई नै संरचना निर्माण गर्न लगाई सम्झौता गरि वा नगरी उपयोग गराईएको विषय समेत यसै कार्यविधि बमोजिम भएको मानिनेछ ।
- (२) साबिकमा भएका निर्णय कुनै पुनर्विचार गर्नुपर्नेमा सार्वजनिक जग्गा संरक्षण समितिको सिफारिसमा नगरकार्यपालिका बाट निर्णय भए बमोजिम हुने छ।
१४. बाधा अड्काउ फुकाउने अधिकार : (१) यस मापदण्डको कार्यन्वयनमा कुनै बाधा अड्काउ परेमा नगरपालिकाले त्यस्तो बाधा अड्काउ फुकाउन सक्नेछ।
१५. संसोधन तथा हेरफेर : (१) नगर कार्यपालिकाले आवश्यक देखेमा यस कार्यविधिमा शंसोधन वा हेरफेर गर्न सक्नेछ ।

आज्ञाले,
महेन्द्र विश्वकर्मा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत